

Motion till riksdagen 2023/24:1212

av **Alireza Akhondi (C)**

Barnens rätt

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att pubertetsutvecklingsrekvisitet i barnpornografibrottet bör avskaffas och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör införas strikt ansvar vad gäller barnets ålder när det kommer till sexualbrott mot barn och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör bli obligatoriskt för plattformar att upptäcka, anmäla och ta ned övergreppsmaterial med barn från nätet och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör införas kontaktsamordnare hos polisen som stöd för barn som har utsatts för sexualbrott, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör införas möjlighet till brottsofferutsagor under huvudförhandlingar som gäller barnpornografibrott för att styrka kränkningens allvar och brottslighetens konsekvenser för barn som förekommer i övergreppsmaterial, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Avskaffande av pubertetsutvecklingsrekvisitet i barnpornografibrottet

I barnpornografibrottet (16 kap 10 a § brottsbalken) definieras ett barn som en person vars pubertetsutveckling inte är avslutad eller när det framgår av bilden eller omständigheterna kring den att personen är under 18 år. Enligt barnkonventionens artikel 2 är alla under 18 år barn och barns rätt till skydd gäller oavsett ålder. I praktiken skyddas dock inte alla barn fullt ut, till exempel vad gäller pubertetsutvecklade barn i barnpornografibrottet, vilket strider mot barnkonventionens artikel 34. Det är en allvarlig brist i det straffrättsliga skyddet för barn. Sverige har tidigare fått kritik från FN:s barnrättskommitté

för att den svenska lagstiftningen inte ger alla barn upp till 18 år ett likvärdigt skydd trots att det åligger Sverige enligt barnkonventionen. Även den utredning som regeringen tillsatte med uppdrag att kartlägga hur svensk lagstiftning och praxis stämmer överens med barnkonventionen har lyft att ett pubertetsutvecklat barn har ett mindre omfattande skydd än andra barn i svensk lagstiftning och att lagen inte står i överensstämmelse med barnkonventionen. Sverige sticker dessutom ut i EU med att ha ett pubertetsutvecklingsrekvisit i barnpornografibrottet.

Att lagstiftningen inte ger ett likvärdigt och fullgott skydd för alla barn är helt oacceptabelt. Det straffrättsliga skyddet för barn ska inte vara beroende av ålder eller kroppsutveckling.

Införande av ett strikt ansvar vad gäller barnets ålder när det kommer till sexualbrott mot barn

I alltför många fall har barnets pubertetsutveckling varit avgörande för domstolens bedömning om förövaren har förstått att det var ett barn eller inte. Detta strider mot artikel 2 i barnkonventionen. Trots ändringar i lagstiftningen när det kommer till oaktsamhet i förhållande till barnets ålder brister fortfarande skyddet för barnen. Som svar på denna problematik vill jag att det införs ett strikt ansvar i förhållande till barnets ålder. I artikel 34 i barnkonventionen fastställs att staten har ansvaret för att skydda barn mot alla former av sexuellt utnyttjande och övergrepp. Med befintlig lagstiftning på området har alla barn inte ett fullgott skydd i enlighet med vad barnkonventionen kräver. Endast genom ett införande av ett strikt ansvar kan barns rätt till ett skydd mot sexuella övergrepp och sexuell exploatering fullt ut tillgodoses. Det är den vuxnes ansvar att inte utnyttja ett barn för sexuella ändamål. En förövare som förmår ett barn under 15 år att posera sexuellt framför en webbkamera, där omständigheterna inte är sådana att förövaren borde ha förstått att barnet var under 15 år (alltså varit oaktsam i förhållande till barnets ålder), har enligt svensk rätt i dag inte gjort sig skyldig till ett brott. När det gäller brottet utnyttjande av barn för köp av sexuell handling kommer det visserligen fortfarande att röra sig om ett brott (köp av sexuell tjänst) i de fall där förövaren inte varit oaktsam i förhållande till barnets ålder. Vid det brottet blir dock inte barnet automatiskt målsägande och straffen är lägre. Det kan alltså bli fråga om olika brott med olika straffskalor beroende på vad för omständigheter i det enskilda fallet som kan innebära att förövaren varit oaktsam i förhållande till brottsoffrets ålder.

Att införa ett strikt ansvar vad gäller barnets ålder innebär att man avviker från de krav som följer av skuldprincipen, det vill säga att gärningspersonen ska ha begått brottet med uppsåt eller oaktsamhet. Intresset av att barn från sexuella övergrepp är i sig dock ett tillräckligt tungt vägande skäl för att frånga skuldprincipen när det kommer till barnets ålder vid sexualbrott mot barn. Europadomstolen har dessutom uttalat att strikt ansvar rörande omständigheten ålder vid våldtäkt mot barn inte strider mot principerna i Europakonventionens artikel 6.1 (rätten till en rättvis rättegång) och 6.2 (oskuldspresumtionen). Storbritannien och Nederländerna har lagstiftning som innebär ett strikt ansvar när det kommer till sexualbrott mot barn.

Obligatoriskt för plattformar att upptäcka, anmäla och ta ner övergreppsmaterial med barn

Barn som utsätts för olika former av sexuellt våld på nätet mår ofta mycket dåligt och är i stort behov av stöd och hjälp. Vetskapen om att bilder eller filmer på övergrepp finns kvar på nätet kan orsaka stort lidande för det enskilda barnet. Det är därför av yttersta vikt att övergreppsmaterial upptäcks, rapporteras och tas ned. Hittills har plattformar och andra internetaktörer på frivillig basis kunnat använda tekniska verktyg för att upptäcka och ta ner detta olagliga material. Det har dock visat sig otillräckligt med frivilliga åtgärder; alla måste ta sitt ansvar. Den 11 maj 2022 kom därför EU-kommissionen med ett förslag till förordning om att bekämpa och förebygga sexuella övergrepp mot barn. Förslaget innebär bland annat en skyldighet för leverantörer av relevanta informations-samhällestjänster att analysera risken för att deras tjänster missbrukas för att begå sexuella övergrepp på barn, vidta riskminimerande åtgärder (safety by design) och rapportera denna analys och vilka åtgärder som vidtagits till behörig myndighet. Finns det då fortfarande en signifikant risk för att tjänsten missbrukas ska behörig myndighet ansöka om ett beslut om spårningsorder hos en utsedd domstol eller myndighet. Fattas det beslut om spårningsorder blir företaget skyldigt att spåra (upptäcka) övergreppsmaterial med barn under den tid som spårningsordern gäller. Möjligheten till frivillig spårning (spårning som sker utan beslut om spårningsorder) tas bort. Förslaget innebär också att en ny EU-myndighet införs som kommer att ha en nyckelroll i arbetet med att bekämpa och förebygga sexuella övergrepp på barn i EU. Förslaget behandlas och förhandlas just nu och kommer troligtvis också att vara på agendan under det svenska ordförandeskapet under det första halvåret 2023. Det är av stor vikt att Sverige aktivt arbetar med frågan såväl under ordförandeskapet som efteråt. Spridningen av övergreppsmaterial med barn i EU och världen är ett mycket stort samhällsproblem och det behövs robust lagstiftning på EU-nivå som ger de rättsliga förutsättningarna för att bedriva detta arbete. Denna lagstiftning behöver sätta barns rätt att inte utsättas för sexuellt våld och barns rätt till respekt för den personliga integriteten först och ges mest tyngd i avvägningen mellan dessa och andra relevanta fri- och rättigheter. Lagstiftningen behöver erkänna och stärka det befintliga system av aktörer och expertis som redan arbetar med dessa frågor och som har gjort så under lång tid. För att underlätta teknisk utveckling och innovation behöver också möjligheten till frivillig spårning finnas kvar. Den frivilliga spårningen är som tidigare nämnts otillräcklig men den är fortfarande viktig.

Införande av kontaktsamordnare hos polisen som stöd åt barn som har utsatts för sexualbrott

Historiskt sett har fokus i brott- och straffdebatten tenderat att läggas på förövaren. Vi måste uppnå en rimlig balans mellan de resurser som läggs på förövare i förhållande till de som läggs på brottsoffer. Genom att stärka rätten till information för barn som har utsatts för sexualbrott blir brottsoffrets behov under förundersökningen uppmärksammade och hans upplevelse av rättsprocessen blir bättre. Kontaktsamordnare hos polisen (liaison officer) förekommer i en del andra länder, bland annat i Kanada. I Storbritannien kan family liaison officers utses vid sexualbrott mot barn. Kontaktsamordnarens

uppgift är att vara en funktion i rättsväsendet för just brottsoffret som är den kontakt som brottsoffret kan vända sig till vid frågor. Dessa anställda vid Polismyndigheten ingår inte i förundersökningen, varför de också avlastar de poliser som arbetar med att utreda brottet. Även objektivitetsskäl talar för att det är lämpligt att kontaktsamordnaren inte är en del av förundersökningen.

I dag finns det en möjlighet att utse målsägandebiträden, men det krävs en viss nivå och typ av brott för att det ska bli aktuellt. Även i de fall där ett målsägandebiträde har utsetts skulle en kontaktsamordnare hos polisen fylla en funktion genom att kunna svara på allmänna frågor från målsägandebiträdet och vara en kanal mellan målsägandebiträdet och förundersökningen. Det är naturligtvis av stor vikt att den som arbetar som kontaktsamordnare är särskilt lämpad och har fått relevant fortbildning för att arbeta med barn i utsatta situationer.

Införande av en möjlighet till brottsofferutsagor under huvudförhandlingar som gäller barnpornografibrott och relaterade brott för att styrka kränkningens allvar och brottslighetens konsekvenser för barn som förekommer i övergreppsmaterial

I angloamerikanska rättssystem, som till exempel i Kanada, Storbritannien och Australien, finns rättigheter och möjligheter för brottsoffer att lämna victim impact statements eller för en representant för en ort eller en grupp med gemensamma intressen (som till exempel barn som har utsatts för sexualbrott eller en organisation som representerar deras intressen) att lämna ett community impact statement. Den funktion som dessa utsagor har i rättsprocessen varierar något mellan jurisdiktioner men det handlar framförallt om att ge brottsoffer möjlighet att berätta om de hälsomässiga, känslomässiga och ekonomiska konsekvenser som brottet inneburit för dem eller, när det kommer till community impact statements, vilka konsekvenserna typiskt sett kan vara. Vad gäller victim impact statements överlappar de till viss del den möjlighet som målsäganden i en svensk rättsprocess har att komma till tals i brottmålsprocessen men skulle kunna aktualiseras i de fall där det finns brottsoffer som inte är målsägande (vad gäller barnpornografibrott är barnen som förekommer i övergreppsmaterialet inte automatiskt målsägande eftersom barnpornografibrott i svensk rätt är ett brott mot allmän ordning och inte ett sexualbrott mot barn). Det gemensamma för dessa utsagor är att de ger åklagaren och domstolen en bättre förståelse för brottsligheten och vilka konsekvenser den kan medföra för brottsoffer. Det kan också tjäna till ledning vid bedömningen av kränkningens allvar och brottets straffvärde.

Alireza Akhondi (C)